

جنگ جمل

جنگ جمل در حوالی بصره در سال 36 هجری قمری...

جنگ جمل در حوالی بصره در سال 36 هجری قمری

امیرمؤمنان، علی بن ابی طالب(ع) پس از پذیرش خلافت اسلامی و بر عهده گرفتن حکومت مسلمانان، با فتنه ها و دشمنی های گوناگون مخالفان اهل بیت(ع) روبرو گردید و ناخواسته، متحمل چند نبرد سرنوشت ساز شد.

نخستین و مهم ترین فتنه مخالفان آن حضرت، غائله اصحاب جمل بود، که به جنگ بزرگ "جمل" منجر گردید.

ماجرای این غائله اسف بار از این قرار بود: عائشه بنت ابی بکر، همسر رسول خدا(ص) که از مخالفان عثمان بن عفان و از محرکان اصلی انقلابیون مسلمان بر ضد خلیفه وقت بود، پس از قتل وی و انتخاب حضرت علی(ع)، فتنه انگیزی خویش را ادامه داد و به بهانه واهی خون خواهی عثمان مقتول، در مکه معظمه اقامت گزید و مخالفان خلافت عدالت پرور حضرت علی(ع) را به دور خویش گرد آورد. در این راستا، برخی از سران بنی امیه و وابستگان عثمان مقتول از مدینه به مکه عزیمت کردند. هم چنین استانداران و عاملان عثمان که از سوی امام علی بن ابی طالب(ع) عزل شده بودند، با اعوان و انصار و دارایی های خویش به سوی مکه رهسپار گردیدند. اسامی افرادی چون عبدالله بن عامر از بصره و یعلی بن منیه از یمن، برجسته تر از سایرین بود.

پس از مدتی، طلحه بن عبیدالله و زبیر بن عوام، دو تن از صحابه معروف رسول خدا(ص) به همراه خانواده و بستگان خویش عازم مکه شده و به اصحاب جمل پیوستند. با اجتماع برخی از صاحب نفوذان و محرکان توطئه گر به دور عائشه، اجتماع بزرگی از مخالفان حضرت علی(ع) در مکه به وجود آمد.

گرچه همسران پیامبر اسلام(ص) در آن ایام، همگی در مکه معظمه به سر می بردند، ولی هیچ کدام از آنان، با عائشه همراهی نکرده و مخالفان حضرت علی(ع) را یاری ننمودند.

امّ سلمه(رض) همسر دیگر رسول خدا(ص) هنگامی که زیاده روی های عائشه را مشاهده کرد، به وی فرمود: ای دختر ابی بکر! من در شگفتم که تو از عثمان مقتول، خون خواهی کنی. تو همان نبودی که مردم را بر کشتن او تحریک می کردی و او را پیر گفتار می خواندی؟ تو را چه کار با خون خواهی عثمان؟ او مردی از بنی مناف بود و تو از بنی تمیم، میان شما رابطه خویشاوندی نیست و در حال حیات او، میانتان موافقتی نبود. اکنون چه غلو و زیاده روی است که در پیش گرفته و بر ضدیت علی بن ابی طالب(ع) که پسر عم رسول خدا(ص) است بیرون می آیی و خلافت او را نمی پسندی؟ در حالی که جمله مهاجر و انصار با او بیعت کرده و بر خلافت و امامتش راضی شدند و با رغبت و میل خود، به پیروی و یاری او همت نمودند و همگان بر امامت او متفق شدند. فضل و فضیلتی که در او است، تو آن ها نیکو می شناسی.

به هر روی، از میان همسران رسول خدا(ص) تنها عائشه با مخالفان حضرت علی(ع) همراه شد و سرکردگی آنان را بر عهده گرفت و به همراه سه هزار و به نقلی چهار هزار تن از شورش گران، از مکه معظمه رهسپار بصره شد.

پس از خروج آنان از مکه، امّ سلمه(رض) همسر رسول خدا(ص) و امّ فضل همسر عباس بن عبدالمطلب، هر کدام نامه ای جداگانه برای حضرت علی(ع) در مدینه ارسال کرده و وی را از آشوب گری اصحاب جمل باخبر نمودند.

اصحاب جمل، بر بصره هجوم آورده و پس از جنگ و گریز با سپاهیان عثمان بن حنیف انصاری، عامل حضرت علی(ع) در بصره و کشتن تعداد زیادی از مدافعان شهر، آن را به اشغال خود در آوردند و بیت المال بصره را تصرف و عامل علی(ع) را شکنجه و آزار کردند و پس از مدتی، وی را رها نمودند.

حضرت علی(ع) پس از آگاهی از فتنه جویی اصحاب جمل، با سپاهی از مهاجر و انصار از مدینه منوره خارج و به سوی جنوب عراق، رهسپار گردید. یاران و دوستداران آن حضرت پس از خبردار شدن از عزم وی در نبرد با اصحاب جمل، به تکاپو افتاده و از سایر مناطق اسلامی، از جمله مکه معظمه، کوفه و مصر به حرکت در آمده و خود را به سپاه عدالت جوی آن حضرت رسانیدند.

سرانجام دو سپاه در حوالی بصره، در مکانی به نام "رابوقه" در برابر یک دیگر قرار گرفتند. تعداد اصحاب جمل، سی هزار و تعداد

سپاهیان حضرت علي(ع) در حدود بیست هزار تن بود.

در سپاه جمل، غیر از عائشه که رهبری شورش گران را بر عهده داشت، افرادی چون طلحة بن عبیدالله، زبیر بن عوام، عبدالله بن زبیر، محمد بن طلحه، مروان بن حکم، عبدالرحمن بن عتاب، هلال بن وکیع، عبدالرحمن بن حارث، عبدالله بن عامر، حاتم بن بکیر، عمر بن طلحه و مجاشع بن مسعود فرماندهی لشکرها و دسته را بر عهده داشته و در میدان جنگ، نقش آفرینی می کردند.

در سپاه حضرت علي(ع) نیز افرادی چون امام حسن مجتبی(ع)، امام حسین(ع)، محمد بن حنفیه، عمار بن یاسر، عبدالله بن عباس، مالک بن اشتر نخعی، عبدالله بن جعفر، خزیمه بن ثابت، ابویوب انصاری، ابوقتاده، زید بن صوحان، شریح بن هانی، سعید بن قیس، رفاعة بن شداد، محمد بن ابی بکر، عدي بن حاتم، زیاد بن کعب، حجر بن عدي، عمرو بن حمق، مجندب بن زهیر، مخنف بن سلیم و صعصعه بن صوحان، فرماندهی لشکرها و بخش های مختلف سپاه آن حضرت را بر عهده داشته و در برپایی پرچم عدالت پرور علوی، دلاوری های عظیمی به عمل آوردند.

با این که حضرت علي(ع) تلاش زیادی به عمل آورد که میان طرفین، درگیری نظامی به وجود نیاید و غائله با مصالحه به پایان آید، ولی فتنه انگیزان طرف مقابل به هیچ روی حاضر به مصالحه نبودند و سرانجام در روز دهم جمادی الاولی سال 36 قمری، دو سپاه در برابر يك دیگر صف آرایی کرده و با هم درگیر شدند.

جنگ سخت و سنگینی به وقوع پیوست و به مدت دو روز ادامه یافت، ولی سرانجام با شکست محتوم اصحاب جمل به پایان رسید.

برخی از فتنه انگیزان اصلی مانند طلحة بن عبیدالله در میدان جنگ و برخی دیگر مانند زبیر بن عوام در بیرون صحنه نبرد کشته شدند و بسیاری نیز اسیر گردیدند.

حضرت علي(ع) پس از پیروزی کامل بر اصحاب جمل و آزادسازی شهر بصره، اسیران را آزاد و از تعقیب فراریان جلوگیری نمود و عائشه را به همراه جماعتی از زنان بصره که لباس مردان پوشیده بودند، به مدینه برگردانید.

در این واقعه بزرگ، از اصحاب جمل تعداد نه هزار و به روایتی سیزده هزار و به روایتی دیگر بیست هزار تن و از اصحاب علي(ع) تعداد هزار و هفتصد و به روایتی پنج هزار نفر کشته شدند.